

Alffuem kongsgårdt

En kortfattad historia om
Alfhems Kungsgård

Alfhems Kungsgård

(Kungsgård: Större gård i svenska kronans ägo.)

Alfhems Kungsgård 1921

Kungsgårdarna i Sverige användes vanligen som löneboställen, ofta till högre officerare, i vissa fall till landshövdingar, eller utarrenderades.

Hur betydelsefull platsen vid Alfhems Kungsgård har varit är svårt att med säkerhet säga, men i sägner och fornsagor förekommer namn som skulle kunna kopplas till dessa trakter. Dessa uppgifter får inte ses som bevisande sanningar, men visst ger de näring åt fantasin och får trakten att framstå som extra spännande!

Det är oklart om namnet har något samband med Alvhemmen (fornnordiska *Alfheimar*), som är det allra äldsta namnet på Bohuslän och Østfold söder om älven Glomma, d.v.s. norska kusten upp till Fredrikstad / Sarpsborg. Enligt mindre spekulativa teorier kan förleden vara ett fornsvenskt *alf*, som syftar på den grusjord man finner under matjorden, eller det fornsvenska *al*, syftande på grässvålen som uppstår på avbetad mark. Att efterleden *hem* syftar på *bygd* råder däremot inget tvivel om.

Vikingatiden

Gandalf den äldre, från de fornnordiska sagorna om kungarna i Bohuslän, ska ha levt omkring år 700 och härskade över hela kustområdet från norska Fredrikstad i norr till Kungälv i söder. Han var en lokal kung under den mäktigare Harald Hildetand, kung av Svitjod, Danmark, Norge och Venders land. Några generationer senare tog Gandalf den yngre över makten men förlorade stora delar av riket. De här kungarna ligger troligen begravda någonstans i trakten av Alfhem Kungsgård. Här finns framför allt ett mycket vackert gravfält, där de döda har fått en vacker utsikt över dalen. Inte så långt från Alvhem ligger ett berg som flera forskare pekat ut som platsen för kung Beowulfs kungsgård. Platsen kallades "Earnanäs", Örn-näset. Precis vid Göta älvs östra strand vid Älvängen ligger Örnäs. Författaren J. R. R. Tolkien, som var en av världens ledande experter på fornnordisk litteratur, hämtade flera namn från denna trakt till böckerna "Sagan om ringen" och "Hobbit".

1377 Alfhem förlänas

Det äldsta dokumentet som finns bevarat om Alfhem, är ett förläningsbrev från den 3 februari år 1377, skrivet på latin. Denna dag lämnades Alweim med underlydande lägenheter i Västergötland av den norske kungen **Haakon VI Magnusson** (1340-1380) som förläning till konungens tjänare Gudmund Grein på en tid av 20 år. Haakon var son till Magnus Eriksson och drottning Blanka vilka tidvis bodde i Bohus och Lödöse. Alvhem löd inte under Norge vid denna tid, utan hörde till det område kring Lödöse som kungens mor, Blanka av Namur (1318-63), erhölet i morgongåva när hon år 1335 gifte sig med kung Magnus Eriksson (1316-1374). Den medeltida gården anses ha legat i närheten av en plats nära Lilla Alfhem som kallas Cappels. Avfallsrester, ruiner eller byggnadsrester efter en gammal gård, överensstämmer med en karta från 1600-talet, som finns på Koberg. Möjligen härrör det murverk, som finns bevarat i huvudbyggnadens källarvåning från hans tid.

1437 Bråk om ålafisket

I ett brev daterat "sundagen näst kindelmesso" år 1437, omtalar biskop **Sven i Skara**, att under en vistelse i Lerum uppvaktades han av väpnaren **Magnus Jönsson** i Åsaka i anledning av en tvist om ett fiske "Aspa aalegardh". I detta fiske hade väpnarens svärmor ägt två tredjedelar, medan en tredjedel disponerades av andra intressenter. Enligt väpnarens uppgift hade emellertid ålfisket "olagligt av sysslomannen Odd överlåtits till Alfhem då herr Geft var fogde". Denna transaktion bestyrktes av flera vittnen. Den i brevet omnämnde fogden "her Geft" anses vara identisk med den norske väpnaren **Kolbjörn Gerst**, som på 1440-talet var ståthållare på Bohus fästning.

1528

Alvhems kungsgård (även *Stora Alfhem*), omnämnd som sätesgård (*Alffuem kongsgårdt*). Mellan åren 1528-1561 fick ett antal storherrar "Alffuem kongsgårdt" som förläning, befästa genom brev från konungen.

1529

Gustav Vasa lämnade Alfhem som förläning till **Peder Svenske**.

1532

Förläningen övergick till **Brynold Eriksson**.

1541

Alfhem förlänades till **Gustav Olofsson Stenbock**, vars dotter **Katarina** blev **Gustav Vasas** tredje hustru.

*Katarina Stenbock 1535-1621
Gift med Gustav Wasa den 22 augusti 1552*

1561 Brahe d.ä. tar över

Vid riksdagen i Arboga år 1561 inrättade **Erik XIV** grevevärdigheten i Sverige. En av de tre första av rikets stormän som tilldelades denna titel och utmärkelse var **Per Brahe d. ä.** Han erhöll Visingsö och blev greve av Visingsborg, och av **Johan III** erhöll han sedan också Alvhems Kungsgård. Slakten Brahe härskade över Alvhems Kungsgård fram till år 1601.

1603

Alfhem lades under cronan som utarrenderar Alvhems Kungsgård.

1626

Alfhems Kungsgård förlänas till riksrådet **Knut Posse**. Knut Posse var son till **Jöran Knutsson Posse** (1556-1616). Jöran Posse deltog i de strider, som utkämpades bl.a. i Estland och han anförde år 1590 en "västegötsk ryttarfana" i det livländska fälttåget. Året därpå utnämndes han till riksråd och häradshövding i Dalsland. Under 1670-talet efterträddes Knut Posse av **Claes Stiernsköld**.

1679

1679 ändrades länsindelningen och det nybildade Älvsborgs län fick sin förste landshövding, **Henrik von Vicken**. Det var han som fick Carl XI:s uppdrag att starta den skogskommission som skulle göra Risveden till kronoallmänning.

1680 Alfhems Kungsgård blir länsresidens

På 1680 års riksdag beslutades att alla kungsgårdar skulle tillhöra kronan vid den s.k. reduktionen. I ett brev erhöll landshövdingen för Älvsborgs län, överste **Henrik von Vicken**(1624-90), på konungens befallning att omedelbart ta Alfhem "i possession och inventarium deröwfer upprätta". Enligt planerna skulle Borås bli residensstad men 1680 ökades länet med Dalsland och 1681 eldhärjades Borås. von Vicken föreslog då att Vänersborg skulle bli residensstad. I väntan på ett residens bodde von Vicken på Fenneslunda norr om Ulricehamn och på Alfhems kungsgård, som han disponerade i åtta år. Von Vicken dog 1690 och det skulle dröja ända till 1699 innan det nya residenset i Vänersborg stod färdigt. Det blev därför bland annat från Alfhems kungsgård som länet styrdes de första åren. I en flygelbyggnad hade von Vicken några rum, bland annat "*Cantzelie Cammaren upplyst av tre fönster. Försedd med spis och spjäll, ett någorlunda behållet golv, en säng och ett litet bord med fot.*" Byggnadernas skick på Alfhem vid von Vickers tillträde var bedrövligt. Von Vicken har antagligen låtit byggnaderna förfalla ytterligare. Efter hans död år behövde hela gården en genomgripande reparation. Av funna dokument framgår att Alfhems Kungsgård är närmast obeboelig.

1697 Brand på Alfhem

Till Ale häradsrätt anmälde kronolänsman **Olof Göök** den 5 oktober 1697, att natten mellan den 4 och 5 föregående september hade Alfhems Kungsgård hemsökts av eldsvåda. Strax efter midnatt hade eld utbrutit i en köksbyggnad, vilken snabbt lagts i aska. Olof Göök som var ogift, hade fått dåvarande landshövding **David Macliers** tillåtelse att bo på kungsgården, där han också förvarade sina äqodelar. Alla dessa hade blivit förstörda i branden – efter densamma ägde han "alenast 1 Paar gamble Byxor, Räck och 1 skiorta på lifwet öfrig". Kläder, lintyg, tennsaker och silverskedar hade han haft förvarat i kistor och skrin, av vilka intet kunde räddas ur elden. Av egna penningar hade han förlorat 100 rdr. Värre var, att i branden hade förstörts 150 daler

smt (silvermynt) "Konungens Penningar". Dessa penningar hade han den 3 augusti mottagit av befallningsmannen Magnus Collins uppbördsskrivare, Anders Ahlberg, i Gamla Lödöse. Det dröjde emellertid inte så värst länge, förrän sådana fakta om branden kom i dagen, att ett extra ordinarie ting måste utlysas. Detta hölls den 8 augusti 1698. Länsman misstänkte pigan **Elin Larsdotter**, dels för att tillgripit penningarna, dels för att efter tillgreppet ha satt eld på huset. Men länsman misstänkte ytterligare en annan person för medverkan i brottet. En färgare och fördubblingsbåtsman, **Olof Nilsson**, hade vid tiden för branden tjänat på Alfhem. De befanns båda skyldiga, och mordbranden belades enl. Landslagen Högmålsbalk Kap. XI med dödsstraff: "Then skal i Baal brinna som bränt hafwer före bondanom". Olof Nilsson "Blef sedan halshuggen ock på rättsplatsen begrafwen för begånget tiufwerie och brand på Alfwom, med en där tjänande Kona Elin som brändes Anno 1698".

1703

Jonas Ahlebom adlad **Ahlehielm**, son till en bonde i Gamla Lödöse, förvärvar Alfhem Kungsgård. Alfhem Kungsgård var "rustningsstome" under "Västgiöta Regemente och Barne Companiet", och fick tillika säterifrihet. Från Kungsör hade **Karl XI** den 11 februari 1689 skrivit att "Ahlehielm skulle rusta for Sätessgården Alfum med halfwa Cronohemmanet och trenne qwarnar i Fors Ström under Ryttmästare Wallbergs regemente". Alfhem Kungsgård var således rustningsstome under Karl XI:s tid. Alfhem Öster- och Västergården, jämte några andra hemman, inköptes av Jonas Ahlehielm för 1480 daler smt (silvermynt) den 11 mars 1703. År 1700 behövde Kronan pengar för att utföra förstärkningsarbeten på Nya Älvsborg och man vände sig till Ahlehielm för att klara finansieringen. Som pant för ett lån ställdes då gårdar i Skepplanda. På den vägen blev familjen Ahlehielm ägare till Alfhem med underlydande lägenheter år 1720. **Jonas Ahlehielm** dog 1705, men ingenting sägs om var begravningen ägde rum. Vissa uppgifter tyder på att Jonas blev gravlagd i Skepplanda kyrka där hans vapensköld finns. Skepplanda död och begravningsbok är helt förtegen om hans begravning. Jonas var känd som en snål, grinig och omedgörlig person.

1748

Efter Jonas Ahlehelms död förvaltades Alfhem och sterbhusets övriga egendomar i Skepplanda av hans änka Johanna eller **Hanna Ahlehielm**. Hon var om möjligt ännu mer ekonomiskt beräknande, trätlysten och grälsjuk än Jonas. "Fruu Hanna

Ahlehielm på Alfhem” avled i en ålder av 82 år. Arvingarna sålde Alfhem med tillhörande hemman och lägenheter till kaptenen vid Bohusläns Dragoner **Carl Gustaf Hård Persson**. Han avyttrade emellertid snart hela egendomskomplexet och sålde 1748 till **Anders Möller** och dennes hustru **Annika Beckman**.

1758

Anders Möller sålde Alfhems Kungsgård 13 november 1758 till direktör **Niclas Sahlgren** i Göteborg.

1767

1767 fick **Niclas Sahlgren** (Köpman och grundare till Sahlgrenska sjukhuset) fastebrev (lagfart) på Stora Alfhem jämte gårdar i Attlered i Sankt Peder socken, Båstorp, Ramstorp, Uddetorp, Gullringen, Vadbacka. Delar av Hajs äng, Hästhagen samt kvarnar, sågar och ålfiske i Forsen i Skepplanda socken. Under närmare 60 år drevs Alfhem som arrendegård under Koberg. Om denna de första ”arrendatorernas tid” är föga känt beträffande driften och skötseln av gården. I stiftelsebrev av den 16 december 1761 bestämde Niclas Sahlgren att efter hans död skulle godsens och sätterierna ”uti ewärdelige tider blifwa fideikommiss” och enligt vissa regler tillfalla hans andra dotter, jungfru **Anna Greta Sahlgren**.

Direktören vid Ostindiska Kompaniet i Göteborg Niclas Sahlgren (f 1701-03-18, d 1776-03-10) erhöll genom brev från Fredrik 1 den 3 mars 1757 tillåtelse att äga och besitta säterier och frälseegendomar. Före industrialismens genombrott var jord och fastigheter de enda möjlighetersom stod till buds för vinstgivande investeringar. Förmögna handels- och ämbetsmän grep därför alla tillfällen som gavs för att placera sina pengar.

Genom stora vinster från Ostindiska Kompaniet fick Niclas Sahlgren på 1760-talet möjlighet att förvärva säterierna Koberg i Västergötland och Gåsevadsholm i Halland med dess tillhörande domäner, gårdar och lägenheter av olika karaktär

1777

*Anna Margareta "Guldtunnan" Alströmer (1766-1792)
Porträttet målat av J. Forslund. Originalen tillhör Kobergs Fideikommiss.*

I Bouppteckningen efter **Niclas Sahlgrens** död 1776 beskrivs mangårdsbyggnaden som ny. Vid arvskiftet i juni 1777 erhöll Sahlgrens dotterdotter **Anna Margareta Alströmer** enligt fideikommissbrevets bestämmelser Koberg och Alfhem. Hon ingick år 1782 äktenskap med major **Nils Silfverschiöld**. Samma år föddes på Koberg deras son, friherre **Nils August Silfverschiöld**, vilken kom att överta Koberg och Alfhems Kungsgård. Då Silfverschiöld blivit änklings 1792, och fideikommisset övergått till hans äldste son, ingick han 1802 nytt gifte med friherrinnan **Charlotta Elisabet von Essen**, dotter av friherre **F.U. von Essen**, med vilken han redan följande år kom i besittning av ett nytt fideikommiss, Säbylund i Närke. Även här intog han rollen som den väckande och livgivande kraften i ortens angelägenheter. Förmyndarna för Anna Margareta Alströmer, hennes bröder **Patrik** och **Claes Alströmer**, utarrenderade Alfhem till kapten **Adolf Fredrik von Döbeln**. Vid dennes bortgång övertogs arrendet av brodern kapten **Johan Magnus von Döbeln**, 1760-1819. Han var kapten vid Bohusläns dragonregemente och direktör vid Trollhätte kanal 1800-1819. Von Döbeln kom att sitta som arrendatorer på Alfhem under mer än 50 år.

Döbeln vid Jutas

Georg Carl von Döbeln, känd som Döbeln vid Jutas i Fänriks Ståls sägner, var kusinbarn till bröderna von Döbeln på Alfhem. I ett kritiskt skede i svensk historia var han en kort tid kommandant på Carlstens fästning.

1819

Med **Johan Magnus von Döbelns** död 1819, avslutades en betydelsefull period i Alfhemns historia. Under den tid bröderna von Döbeln arrenderade Alfhem skedde stora ting, mycket beroende på kunniga såväl ägare som arrendatorer. Friherre **Nils August Silferschiöld**, son till **Nils Silferschiöld** och **Anna Margareta Alströmer** föddes på Koberg 29 juli 1782. Efter avslutade studier 1809 samt resor runt om i Europa övertar han ansvaret för driften och utökar gården arealmässigt och han beslutar att driva Alfhemns Kungsgård personligen. Hans första åtgärd efter sitt beslut blev att anställa en inspektor för den omedelbara förvaltningen. Det är icke med säkerhet känt om någon utarrendering av Alfhem var aktuell under 1820-talet.

1828

Spannmålmagasinet intill berget vid gårdsplanen byggs.

1830

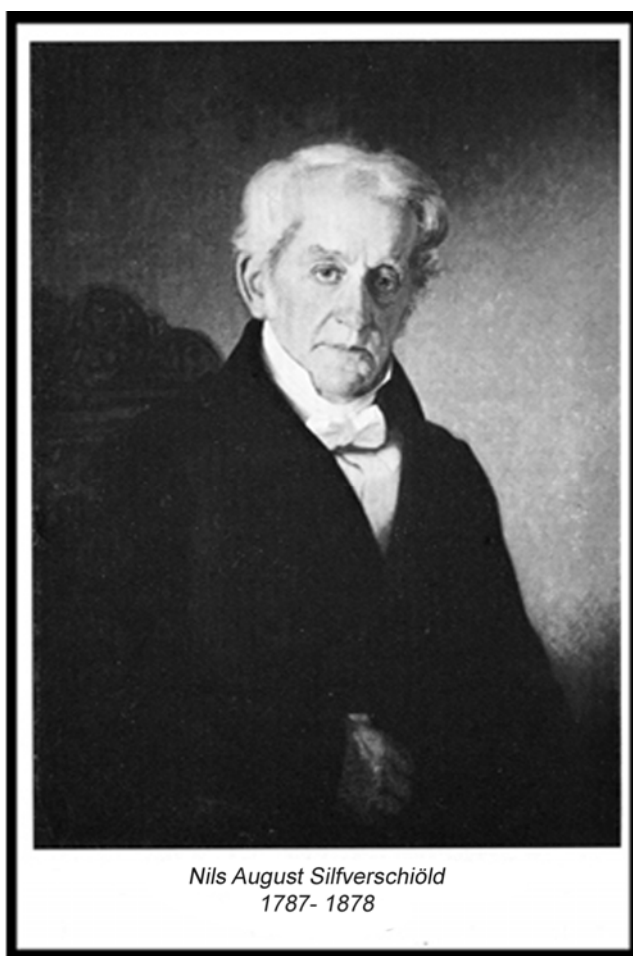
I november 1830 tillträdde före befallningsmannen **Anders Hellberg** befattningen som inspektor. Hellberg hade Silferschiölds förtroende i högsta grad, och veterligen missbrukade han aldrig detsamma. Han efterträddes år 1851 av **Baltzar Appelberg**, som emellertid uppträdde svikligt både mot Silferschiöld och Alfhemns arrendatorer,

varför han skildes från sin befattning. År 1853 anställdes **Johan Oscar Hamberg** som inspektor, och uppehöll denna tjänst under Nils August Silfverschiölds livstid.

1841

Under nära tjugo år, från 1841 till 1860. bodde Nils August Silfverschiölds syster, friherrinnan **Ulrika Coyet**, f 1778, med sin dotter **Ebba**, f 1815, på Alfhem's Kungsgård, där hon disponerade större delen av huvudbyggnaden. De båda damerna ägnade sig bland annat åt privatundervisning.

1879

Nils August Silfverschiöld, gift 1825-05-05 i Alingsås med Sofia Charlotta Ramel (1804 - 1889). Uppnådde en ålder av 91 år. Godsägare till bl.a. Koberg, Stora Alvhem och Gåsevadsholm.

In i det sista följde han arbetet på fideikommissets många egendomar, mottog rapporter, utfärdade direktiv och besvarade personliga brev. Efter Nils August Silfverschiölds död skulle fideikommisset ha övergått till hans son Carl Otto Silfverschiöld, född 1827. Denne dog emellertid redan maj 1879. Fideikommisset mottogs då av dennes son, Gustaf Otto Nils Silfverschiöld (1864-1892), för att efter hans död övertas av brodern Otto Baltzar Arvid Silfverschiöld, född 1871, död 1951.

Denne blev den siste Silfverschiöld som innehade Alfhems Kungsgård och dess tillhörande hemman. År 1929 skildes egendomen från fideikommisset.

1917

En större ladugårdsbyggnad i vinkel, om c:a 1000 kvm, uppförs på marken vid nuvarande parkeringsplatsen, och ersatte en ladugård som brann ner efter ett blixtnedslag.

1929

Carl Bertil Frössling 1912

Alfhems Kungsgård friköps från fideikommisset av fanjunkare Carl Bertil Frössling. Han var född i Frösve, Skaraborgs län 8 augusti 1891, och dog på Alfhems Kungsgård den 21 juli 1973. 1929 friköpte han Alfhems Kungsgård från Kobergs fideikommiss. Köpesumman var 51 000 kr, varav 3000 kr beräknades som affektionsvärde. Alfhems Kungsgård omfattade 1973 62 tunnland odlad jord utom betesmarker etc. Fanjunkare Frössling rationaliserade driften med moderna metoder, samtidigt som han vinnlade sig om att bevara de gamla byggnadsverken.

Alfhems Kungsgård 1931

Bertil Frössling och hans fru Gerda i potatisåkern, bakom jordkällaren, på 1930-talet.
Numera fairway på hål 9 (2013).

Bertil Frössling med sin gengasdrivna traktor harvar 1940.
Här på nuvarande driving-rangen med ekekullen i bakgrunden.

Alfhems Kungsgård 1940

1971

Midsommarafton med fest och dans i magasinets andra våning.

1985

På senhösten 1985 kunde man i ortstidningen Ale Allehanda läsa en liten annons "Golf i Ale". Erik Lundberg och Jan Samuelsson i Älvängen hade tagit initiativet till att bilda en golfklubb i Ale kommun. Mot inbetalning av 50 kr blev man medlem i intresseföreningen Golf i Ale.

Föreningen hade sitt första möte den 9 december 1985 i Arosenius skolan, Älvängen. Ett 50-tal mötesdeltagare valde en interimsstyrelse med sammansättning: Erik Lundberg ordf., Jan Samuelsson sekr. o. kassör, Hans-Thore Paterson, Bent Nissen och Börje Sternmarker.

1986

Den 24 februari 1986 bildades Ale Golfklubb (Ale GK) på konstituerande medlemsmöte Madenskolan, Älvängen. Föreningen hade c:a 100 medlemmar.

Ägarna till Alfhems Kungsgård hade erbjudit Ale GK att arrendera Kungsgårdens mark för golfbanan.

Alfhems Kungsgårds sista kor.

Sista plöjningen 1990.

1992

18-hålsbanan invigs och står klar att tas i bruk. Invigs 16 juni 1992.

1997

Den 24 april 1997 stod Ale Golfklubb inför sitt viktigaste beslut sedan golfbanan byggdes. Styrelsen hade kallat medlemmarna till ett extra årsmöte, där endast en punkt fanns på föredragningslistan. Frågeställningen var: Köpa Alfhems Kungsgård eller fortsätta att arrendera.

Årsmötet beslutar enhälligt att för 5 000 000 kr köpa Alfhems Kungsgård.

Ale Golfklubb köper Alfhems Kungsgård 31/12 1997 av familjen Frössling till en köpeskilling av 5 mkr, och har därefter fria händer att utveckla golfanläggningen.

Historiskt handslag mellan Rolf Frössling och klubbens ordförande Sigvard Sundelid.
Till vänster sekreteraren Hans Åström och Bengt Frössling.

2002

Ny maskinhall uppförs. Kostnad 2,2 mkr.

2004

Ladan, byggd 1917, bränns ner för att göra plats för den nya golfparkeringen. Ale Räddningstjänst bränner ner byggnaden som övningsobjekt.

Ale GK bygger nytt klubbhus februari 2004 - april 2005. Kostnad c:a 4 mkr.

Gamla verkstaden och garaget rivs och eldas upp 2004.

2006

Gamla brunnen på gårdsplanen tas fram och förses med överbyggnad.

Sammanställningen gjord 2010 av

Björn Emegård, ordf. Ale GK 2001-2008

Källor: Skeplandaboken
Rolf Frössling
Andersson Risveden - en västsvensk obygd historia, del 1
Ale GK:s arkiv med bildmaterial
Bilder från internet
Egna bilder
GP